

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Жосан Л. Д.¹, Тарасова К. І.²

¹ – студент, кафедра статистики,

² – канд. екон. наук, кафедра статистики

Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Жосан Л. Д., Тарасова К. І. Статистичний аналіз промислового сектору України. Досліджено стан та особливості функціонування вітчизняного ринку промисловості. Визначено основні проблеми розвитку вітчизняної промисловості. Надані рекомендації щодо покращення стану промислового сектору.

Ключові слова: промисловість, стимулювання промисловості, промислове виробництво, конкурентоспроможність.

Жосан Л. Д., Тарасова К. І. Статистический анализ промышленного сектора Украины. Исследовано состояние и особенности функционирования отечественного рынка промышленности. Определены основные проблемы развития отечественной промышленности. Даны рекомендации по улучшению состояния промышленного сектора.

Ключевые слова: промышленность, стимулирование промышленности, промышленное производство, конкурентоспособность.

Josan L. D., Tarasova K. I. Statistical analysis of the industrial sector of Ukraine. The state and the peculiarities of functioning of the domestic industry market are researched. The basic problems of development of the domestic industry are determined. The recommendations for the improvement of the industrial sector are given.

Keywords: industry, stimulation of the industry, industrial production, competitiveness.

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Жосан, Л. Д. Статистичний аналіз промислового сектору України [Текст] / Л. Д. Жосан, К. І. Тарасова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 2 – Одеса, ОНЕУ. – 2016. – С. 247 – 253.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Промисловість – найважливіша структурна ланка господарського комплексу України, на яку припадає третина основних фондів і понад 30% населення, зайнятого в народному господарстві. Промисловий сектор відіграє ключову роль в економіці України, а його показники діяльності є ключовими факторами соціально-економічного розвитку держави. Таким чином, глибше розумін-

ня структури промисловості та тенденцій її розвитку має найважливіше значення, оскільки саме цей сектор здійснює надзвичайний вплив на загальний стан здоров'я української економіки.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Промисловий сектор України є об'єктом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних економістів. Зокрема можна виділити праці таких вчених, як Алимов А.Н. [1], Бендиков М.А. [2], Семенова К.Д. [3], Федулова Л.І. [4] та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Протягом останніх десятиліть структура національної економіки зазнала істотних змін. Незважаючи на те, що вітчизняна промисловість від початку свого становлення мала величезну перевагу завдяки наявності потужної сировинної бази, систематичне падіння обсягів виробництва в більшості сфер промисловості поступово переорієнтовує вектор спеціалізації держави з індустріального на аграрний. Саме це робить питання виявлення проблем функціонування промислового сектору України особливо актуальним.

Мета. Метою роботи є аналіз сучасного стану промисловості України та виявлення основних проблем функціонування національних промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу. Промислова діяльність розподілена по всій території України нерівномірно та зосереджена у певних провінціях (областях), особливо в східній частині країни. Явними лідерами є Донецька область, частка якої в загальному обсязі промислового виробництва в Україні становить 21% та Дніпропетровська (19%). Це означає, що на ці дві області припадає біля 40% від загального промислового виробництва в Україні. Якщо додати Луганську (8%), Запорізьку (5%) і Харківську (5%) області, частка Сходу зростає майже до 60% [5].

Іншою стороною такої сильної концентрації виступають області із дуже слабким внеском до загального промислового виробництва. Внесок Чернівецької, Тернопільської та Волинської областей, що розташовані на заході України, становить у кожному випадку менше 1% від загального виробництва. Промислова діяльність сильно концентрована у східних областях країни, на які сумарно припадає біля 60% промислового виробництва.

Однак, як свідчать існуючі статистичні дані, вітчизняний промисловий сектор має важливе значення для української економіки. Так, в 2015 р. внесок цього сектору до валового внутрішнього продукту (ВВП) України складає біля 20%. Для порівняння, внесок сільського господарства складає лише 8%, а частка сектору послуг становить 58%. Однак, більш уважний аналіз даних свідчить про те, що важливість сектора для економіки постійно знижується, а протягом останнього п'ятиріччя – знижується прискореними темпами (рис. 1).

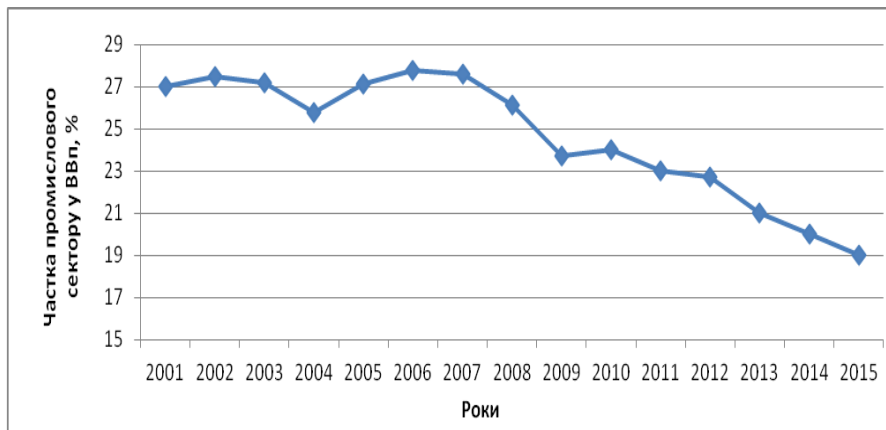

Рис. 1. Частка промислового сектору у ВВП України, 2000-2015 рр.

У той же час регіональні порівняння говорять про те, що промисловий сектор і досі має більше значення в Україні, ніж в середньому по країнам ЄС, та має приблизно однакову вагу для економіки як і в сусідніх Польщі та Білорусії. Так, згідно із статистичною інформацією, вклад промисловості у ВВП в середньому по країнам Європейського союзу складає біля 18%, в Білорусії та Польщі – 25%, Росії – 28%.

Таким чином, незважаючи на те, що частка промислового сектору у ВВП України і скорочувалася на довгостроковому горизонті, країна досі залишається важливим промисловим виробником у міжнародному порівнянні. На сектор промисловості припадає найбільший внесок до експорту України: представляючи лише 20% економіки в 2015 році, його внесок до загального обсягу експорту країни оцінюється на рівні 72%.

З іншого боку, внесок промислового сектору до експорту також демонструє тенденцію до зниження в довгостроковому періоді. Знаходячись на рівні (і навіть вище) 80% впродовж першої половини минулого десятиріччя, останнім часом він постійно падає і, згідно з прогнозами експертів, незабаром стане нижчим 70%. Подібний спад мав місце лише одного разу, а саме в період світової фінансової кризи, коли міжнародна торгівля була серйозно перервана. Отже, слідуючи за довгостроковим скороченням частки сектору у ВВП, спостерігається також послаблення його внеску до експорту.

У 2013-2015 рр. відчутний вплив на обсяги вітчизняного промислового виробництва мав зовнішній ринок: питома вага іноземних замовлень на продукцію промисловості в довгостроковій перспективі має тенденцію до зниження. Недостатній попит пояснюється залежністю від кон'юнктури

на світових ринках. Традиційні ринки для товарів української промисловості закриваються (Росія, СНД). Вихід на нові ринки ускладнений через високі вимоги до якості продукції (наприклад, на ринках ЄС) або через низьку конкурентоздатність продукції, в тому числі через високу собівартість в результаті використання неефективних технологій виробництва, низької енергетичної ефективності. Внутрішній попит на промислові товари обмежений, а купівельна спроможність населення скорочується. Більше того, у зв'язку зі значним зростанням українського суверенного ризику, міжнародні фінансові ринки сьогодні закриті для українських позичальників. В той же час, обсяги прямих іноземних інвестицій за всі роки незалежності є недостатніми для підтримки стійкого розвитку промисловості.

Тим не менш, неможна заперечити, що розвиток промисловості – основа науково-технічного прогресу країни та значна підтримка її конкурентоспроможності. Вочевидь забезпечення розвитку промисловості є необхідною передумовою формування потенціалу розвитку країни, її сильної позиції на зовнішніх ринках. Але в існуючих економічних та політичних умовах постає питання про перспективи подальшого розвитку цього сектора економіки. Так, у січні 2014 р. порівняно з попереднім місяцем 2013 р., індекс промислової продукції України становив відповідно 95,8% та 96,6%, у січні 2015 р. індекс становив вже 78,7%.

Таким чином, є підстави оцінювати цей період як такий, у якому посилилися тенденції нестійкості, спаду, подальшого розшарування промислових виробництв за результатами функціонування та можливостями розвитку як унаслідок впливу кон'юнктурних коливань, так і, вочевидь, несприятливих макроекономічних й інституційних умов.

До основних проблем, які стримують розвиток промисловості України сьогодні, можна віднести:

- економічна криза;
- війна на Донбасі, що призводить до пошкоджень потужностей, порушень енергетичної та транспортної інфраструктури металургійного виробництва;
- безперервно зростаючі ціни на електроенергію для промислових споживачів;
- складна ситуація з вантажними залізничними перевезеннями через постійно зростаючі тарифи;
- низький притік молодих кадрів на підприємства промисловості;
- значна тінізація економіки;
- недостатня інвестиційна та інноваційна діяльність;
- відсутність у більшості підприємств сертифікату згідно з міжнародними стандартами;
- відсутність масового інформування про доступ на європейський ринок;
- труднощі з термінами виконання наявних контрактів з причин застарілих технологій [6-9].

Тим не менш, промисловість України має суттєві конкурентні переваги – вона забезпечена багатьма мінеральними ресурсами (вугілля, залізна руда, торф, сланцевий газ, уран), земельними ресурсами, інфраструктурою, зручним географічним розташуванням та перспективним споживчим ринком.

Перспектива розвитку промисловості полягає у збільшенні частки вітчизняних товарів на внутрішньому ринку та у зростанні експорту продукції власного виробництва. Для цього необхідно підвищувати конкурентоспроможність вітчизняної продукції шляхом поліпшення якості та одночасного зниження її собівартості.

Підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції як за ціною так і за якістю дозволить вітчизняним підприємцям поступово відійти від давальницьких схем виробництва [10-11].

Конкурентоспроможність вітчизняних виробників, врешті-решт, сприятиме покращенню якості життя населення через підвищення рівня заробітної плати та збільшення робочих місць. А це в свою чергу, певною мірою підвищить купівельну спроможність та сприятиме скороченню сегменту ринку дешевих імпортованих товарів.

Зрозумілим є те, що промисловість для реалізації всіх вище зазначених заходів потребує величезних інвестиційних ресурсів [12]. Однак, незважаючи на тривалі негативні процеси, в Україні досі немає чіткої стратегії щодо їх залучення, а чинні програми державної допомоги є малоефективними. Тому необхідно докорінно переглянути підходи до промислової політики, спираючись на позитивний досвід розвинутих країн.

Для України оптимальним варіантом такої політики може бути «м'яка» промислова політика, коли роль уряду зводиться до стимулюючих та координаційних заходів з метою усунення бар'єрів для розвитку промислових підприємств, у т. ч. регуляторних, фінансових, торговельних та інфраструктурних. Для ідентифікації таких бар'єрів необхідна тісна співпраця уряду з представниками промисловості. Заходи «м'якої» підтримки включають заходи з полегшення доступу до фінансування (пільгові кредити), розвитку інфраструктури, стимулювання експорту, розвитку промислових кластерів, а також державні закупівлі, стимулювання інновацій та інвестицій.

Іншим першочерговим завданням уряду має бути скорочення заходів галузевої підтримки, які найбільше викривляють конкуренцію та не стимулюють підприємства до розвитку. В Україні пряма фінансова допомога найчастіше надається збитковим підприємствам та сприяє консервації їх проблем. Рішення щодо надання галузевої допомоги мають базуватися на чіткому переліку жорстких критеріїв та умов. Зокрема, галузева допомога має надаватися виключно на фінансування конкретних заходів з реструктуризації та фінансового оздоровлення, що матимуть тривалий позитивний ефект. Така допомога має бути тимчасовою та передбачати чіткі результати внаслідок реалізації допомоги. Зазначимо, що без жорст-

кого контролю будь-яка державна допомога в умовах корупції та непрозорості не може бути ефективною.

Перш ніж обирати між конкретними формами підтримки та між галузями, яким доцільно надавати допомогу, слід змінити процедури відбору та реалізації програм допомоги. Перший важливий крок у цьому напрямку вже зроблено – ухвалено рамковий закон про державну допомогу. Слід продовжувати реформи в цьому напрямку, особливо щодо процедурних питань моніторингу та контролю на всіх етапах реалізації програм допомоги. Принципи прозорості та підзвітності є надзвичайно важливими. Необхідно передбачити можливість відмови або припинення надання допомоги, якщо визначені принципи на будь-якому етапі порушуються або якщо має місце нецільове використання коштів.

Висновки. Сучасний стан сектору промисловості України є важким: скорочуються ринки збуту українських виробників, зростають ціни на енегосії і транспортні перевезення, посилюється конкуренція на зовнішніх ринках. Для цього сектору характерні такі проблеми розвитку: проблеми на державному рівні, технічні, економічні. Основні перспективи розвитку промисловості на найближчі роки вбачаються у розширенні реалізації продукції на внутрішньому ринку, подальшій диверсифікації зовнішніх ринків збуту та модернізації технологічної бази вітчизняного виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алымов А. Н. Динамизм развития производственного потенциала : [монография] / А. Н. Алымов, Н. П. Гончарова. – К. : Институт экономики НАН Украины, 2003. - 203 с.
2. Бендиков М. А. Методические основы оценки экономической устойчивости промышленного предприятия / М. А. Бендиков, А. А. Никонова // Консультант директора. - 2005. – № 14. – С. 28-32.
3. Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики: Матеріали четвертої міжнар. наук.-практ. конф., 18 вересня 2015 р.–Одеса, Атлант, 2015.–367 с.
4. Федулова Л.І. Технологічна структура економіки України / Л.І. Федулова // Економіст. – 2008. –№5. – С. 28-33.
5. Підгорний А. З. Статистика ринків: навчальний посібник / А. З. Підгорний, О. В. Самоєнкова. – Одеса: Атлант, 2014. – 408 с.
6. Тарасова К. И. Качественный анализ рисков деятельности предприятия / К. И. Тарасова // Оралды ғылым жаршысы (Уральский научный вестник), Экономические науки – Уральск, 2013. – Вип. 28(76). – С. 72-80.
7. Підгорний А. З. Удосконалення методології статистичного оцінювання розвитку регіону: звіт про НДР (пром.ін.) / А. З. Підгорний, О. В. Самоєнкова, К. В. Семенова та інші. – Одеса, 2014. – 118 с.
8. Ольвінська Ю. О. Ефективність функціонування малих підприємств регіону в сучасних умовах / Ю. О. Ольвінська // Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях: Міжнародна науково-практична конференція (24-25 квітня

2014). – Одеса, 2014 – С. 28-31.

9. Погорелова Т. В. Аналіз інвестиційної привабливості регіонів України за допомогою статистичних методів / Т. В. Погорелова, Г. Ю. Микитишина // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. пр. / голов. ред. М. І. Звєряков; Одеський нац. екон. ун-т. – Одеса, 2014. – Вип. 2 (53). – С. 251-258.

10. Піскун А. В. Основні макроекономічні пропорції України / А. В. Піскун // Статистичні методи оцінки соціально-економічного розвитку країни і регіонів. Міжнародна науково-практична конференція «Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях» (Одеса 22-23.04.2015). – Одеса: ОНЕУ, 2015. – С. 37-40.

11. Витковская Е. В. Статистические методы – инструмент изучения социально-экономических процессов / Е. В. Витковская, А. З. Подгорный, Ю.О. Ольвинская [и другие] // Историк-экономист С.Я.Боровой и проблемы современной истории экономики: к 110-летию со дня рождения С.Я.Борового: монография. - 2013. – С. 211-256.

12. Погорелова Т. В. Авторегресійний аналіз іноземних інвестицій в Україну / Т. В. Погорелова, А. В. Піскун // Науковий вісник. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2010. - № 16 (117). – С. 145-154.